

2008-am Cucuklircetaaryaram Kalikaa

Alaska-mi

Amiulikaam nuniini piyunaritengnaqluki yuut ukvekellrit quyurviat atengqerrluni American Civil Liberties Union (ACLU) nunarpamteni uitaut, akilirnarqevkenateng ulengnaqenrilnguugut, akuliigni inglukilriik uitaluteng(neutral) caliviuguq calistait-llu amllertaciat 500,000-aq cipluku cumigutekluki anagyaaqulluki kangingengnaqluki piyumarillerkaat canun piciatun yuullemteni alerquutnun nunarpamta-llu yugin piyunarquciit alerqutait. ACLU-am cacetuqucuitait wallu-qaa inglusuitait cucukecetaalriit wallu-qaa yuut umyuallgutkellriit calilriit, taugaam ukverluta yuut piyunarquciit arcaqanritut democracy-mteni cucukliryuumallerkamta piyunarqucia arcarqakluku.

Una kalikayagaq piliumuq ikayuarkauluku piyunarqucin cucuklillerpenun. Paivngaarkauluku, malikluku-llu cucuklirvigmun cucukliqaata.

KINA CUCUKLIRYUUMAA

Wii-qa cucukliryumaunga Alaska-mi?

- Cucukliryumauten November 4-aami cucukliqaata imirillrukuuvet cucukliryaurcugluteng una erneq tekiskan Agayunermi, Qaaritaarvik tallimaureskaku, 2008-aami.
- Kalikaneng imiriyumauten cucukliryaurcugluten makut **tamalkuita** atuumakuvki: (1) United States-aam nakmiin yukekaten, wallu-qa aipangellrukuvet United State-armiimek yuksagulluten-llu numarpamta; (2) akimiaq pingayunek allrakungqerquvet wallu-qa cipluku cucuklirnarillra erneq tuskaku; (3) watua itertaunrilkuvet wallu-qa murilkumanrilkuvet wallu-qa naagivailegpet itercivigmek anellrukuuvet taugaam murilkumanaqluten arcaqalrianek alerquutnek narurcimanrilkuvet; tua-llu (4) imiriksailkuvet cucuklircuutmek allami state-ami akmani.

School-araukuma-mi/Elitnauraukuma-mi?

- Kalikanek imiriyumauteng cucukliryaurcugluten piciatun envet uitauvia alngaucimakan/igaucimakan uitavipikluku-llu. Una kalikivigpet nampaa-ra school-arpet/elitnaurvigpet uitauvian nampaaqsuumaa wallu-qa envet uitauvian nampaaqsuumaluku.

Inerquutmek-mi navgillemmek nataqiucimakuma?

- Nataqiucimakuvet arcaqanrilngurmek alerquutmek navgillrukuuvet, cucukliryumauten, taugaam cucukliryarkauguten kalikaggun (absentee ballot-aq cucuklircuutnguuq agescigalkuvet cucuklirvigmun) itercivigmi cali uitakuvet.
- Nataqucimakuvet tungevnun caneng arcaqalrianek alerquutnek narurcimakuvet state-aat wallu-qa federal-aat qanercetaarvitni, cucukliryumauten watua itertaunrilkuvet wallu-qa murilkumanrilkuvet wallu-qa naagivailegpet itercivigmek anellrukuuvet taugaam murilkumanaqluten arcaqalrianek alerquutnek narurcimanrilkuvet. Piyunarqucin cucukliryaramun kitugimaciquq itertaullren qaqicimarikuvgu, taugaam ansuutellerpet itercivigmek kalikam ayuqiinek tapiryarkaugan imirarkameng cucukliryarkaurcuutmek.

Enailkuma-mi?

- Enaicumauten imiriyuukuvet cucukliryaurcugluten, taugaam aperyarkaugan uitavik (tummyaram kangiraa, aquivik, enailnguut uitaviat wallu-qa enailnguut qavarviat, wallu-qa allami uitatukengarpeni).

KALIKAT IMIRARKAT CUCUKLIRYURCUUTET

Qaillun imiriciqsia cucukliryaurnalua?

- Imiriyumauten cucukliryaurcugluten:

(1) elpenek, kalikat imirluki cucuklircuutet imirarkaitnek kalikanek Cucuklircuutet Qaunqistaita caliviatni;

(2) **Kalikiurteggun wallu-qa qanercuutgun (fax-aggun)**, imirluki kalikiurteggun pinarqellriit cucuklircuutet imirarkait kalikat tua-llu kalikiurteggun ayagcelluki wallu-qa qanercuutgun (fax-arluki) Cucuklilriit Qaunqistait caliviatnun avatevni uitalriamek.; wallu-qa

(3) **imirikuvet ikayuutekavnun** akalriat/nunakuarcuutet kalikartait caliviatni (Dept of Motor Vehicles) wallu-qa state-at caliviat akingessuutnek caliangqellriat (Yuungcarvigmun ayagassuun, WIC (Arnat, anqitayagat, mikelnguut ikayurcuutait), tua-llu neqkamun akikat (food stamps) wallu-qa ikayuutet yugnun caliscigalnguut akngirutengqerngata (disabled people). Kalikaneng imiriyumauten kalikanek allani state-aat wallu-qa federal-aat caliviatni.

- Cucuklircuutet imirarkaitnek kalikanek piyumauten Cucuklilriit Qaunqistait caliviatneng, kalikat quyurciviatni (libraries), elitnaurvigni (college-aani) ayaguat elitnaurviatni (high school), wallu-qa computer-aatgun waken <http://www.elections.state.ak.us/regapp.php>.

Cauga imirillerkam nangniillra?

- Agayunermi, Qaariitaarvik/Nanvat Cikutiit/Nulirun tallimaureskan erenra

Imirillerkam nangniilra-mi kingureskemku?

- Cucuklirciigaciiquten cucukliqaata Cauyarvigmi/Imam Umgutii-ni/Nanvat Cikutiini cetamaureskan erenra, taugaam imiriyumautan cucukliryaurcugluteng cucukliqaata allani allrakuni tekitarkani.

Upallrukuuma-mi wallu-qa atqa cimillrukumku?

- Nugtarkarcaugan cucukliryumariissuuten imirilten nutaramun cucuklivigmun upakuvet. Upallrukuuvet nangniillerkaat tekipeilgaku, nugtarteiksailkuvgu-llu imirillren, cucukliryumauten cucuklircuutgun atren uitanrilengraan upagvigpeni aprumaluni questioned ballot-aameng nutarami cucuklirvigpeni. AS § 15.07.090.

- Atren cimillrukuvgu, cali cucukliryumauten atellren aturluku cimirpailegpeggu. Taugaam cucukliryukuuvet cimillerpegun atevkun aturluku, cucukliryarkauguten cucuklircuutgun atren uitanrilengraan upagvigpeni aprumaluni questioned ballot-aaggun ataam allamek imirinrilkuvet cucuklircuutmek.

Qaillun nallunriciqsia atqa uitakan cucuklircuutet kalikaitni?

- Paqcuumaan ayuqucia imirillren tuqlurluki/qayagauruku nunavet angayuqaruarit_kalikiurtiin calivia.

CUCUKLIRYARAQ PINARIVALGAN

Cucukliryumaunga-qa Cucuklilriit Erenra tekipeilgan?

- li-i/Aang. Imirilleg cucuklircuutnun atra-llu alngausngalria/igausngalria cucukliryuumauq Cucuklilriit Erenra tekipeilgan imirluku cucuklircuun kalikaq (absentee ballot-aaq) agescigalkuvet cucuklirvigmun elpeggun cucukliryaratuliini.

Qaillun cataitarkaukuma cucuklirnarikan cataitarkaulriit cucuukelciirutet kalikainek pingyarcia?

- Imiryarkauguten tuyuqluku-llu/qayagauruku-llu qulen erenret naapeilgaku cucuklirnarivailgata aka atren cucuklircuutni uitakan, aka imirillrukuuvet cucuklircuutmek. Aka atren uitanrilkan cucuklircuutni, imirarkan, imirillren-llu cucukliryauraluten akurtuumayarkauguq wallu-qa kalikivigmi kalikiurtem qaraliryarkauga postmark-aruku yuinaq qulen erenret tekipeilgaku cucuklirnarillerkaat. Elpenek imiryumauten cucuklircuutmek cataitarkaukuvet, kalikivigkun, wallu-qa qanercuutgun fax-aruku, ayuqelissuutgun ayuqeliluku, wallu-qa massiinaggun kallagmek atutulimek, cali-llu imirissuutmek computer-aggun waken pingyumauten <http://www.elections.alaska.gov/forms/c06.pdf>.

Qaku nangniiciqa qipcetlerkaa cucukellcirun kalikaq cataitarkaukuma cucukliryaraq?

- Naaqumaallerkaa, cucukellciiirun kalikaq cataitarkaukuma akurturyarkaugaat wallu-qa kalikiurtem qaraliryarkaugaa postmark-arluku cucuklirvik umegpailgan cucuklilriit erenrani.

CUCUKLILLEQ CUCUKLILRIIT ERENRANI

Cami ernermi Cucuklirciqat?

- Aipiritmi, Cauyarvigmi/Imam Umgutii-ni/Nanvat Cikutiini cetamaureskan erenra.

Qaku cucuklirviit ikirciiqat?

- Cucuklirviit ikirciiqut unuakumi cass'ami malrunlegen kaukan wavet atakullranun pingayunlegen kaukan. Piyunarqucingqertuten cucukliryumaluten aka itellrukuuvet utaqaluten-llu cucuklillerkarpenek cucuklirvigmi umkatangraata. AS § 15.15.320.

Calivimnek-qa taqeqeryuumaunga cucukliryarturlua-llu?

- Piyuumaciqngatuten. Calivigpenek maligtaquarkaten ilakenrilkaku malrugnek cass'artenrilkan taqeqaquuvet cali-llu cucukliryumaluten cucuklirviit ikingqakaata, piyunarqucingqertuten calivigpenek taqeqeryuumauten, akingluteng-llu taqeqangerpet, cucukliryarkaungavet. Qanrutengnaqkiu angayuqaan calivigpeni cucuklirnarivailgan taqeqeryukuuvet cucukliryarturluten.

Nani cucuklirciqsia?

- Cucuklirnarillran Erenrani, cucukliryarkauguten cucuklirvigkarpeni.
- Cucuklirvigkan alngaucimaciquq/igaucimaciquq cucuklircuutvet ID-rani akurturciqluku-llu elpet kalikiurteggun imirirraarluten cucukliryaurcugluten.

- ID-ren avaliqenrilkuvgu, tuqluryuumaan/qayagaurugngaan Alaska-m cucuklirviat nalkessuutiini wani nampaami 1-888-383-8683 wallu-qa yuarluku usgucimakan computer-aq wani
<http://www.elections.alaska.gov/polling.php>.

Cucuklircetaarvigkamnun-mi agescigalkuma wallu-qa ullagnailkan?

- Nallunriquvgu man'a cucuklirnarivailgan, Cucuklirnarillran Erenrani, tuqluqiu/qayagauqiu nunarraat cucuklilriit calivia tamaa apyutekluki-llu nani allaami cucukliryumallerpenek. Piyunarqucingqertuten allami cucuklirvigmi cucuklillerkan cali-llu cucuklircuutet massiatneng nani allami cucuklirvigmi piyunarqucingqerrluten. Wallu-qa, piyukuvet, apyuteksuumaan allakamek uumek aterluni special needs ballot-aamek, ikayurnarqellriit cucukellciirutiit, tauna-llu yum cucuklilriani ikayuastiin enevnun taicumaluuku.
- Tuani Cucuklirnarillran Erenrani, malingqerrsumauten malrugnek yugnek ikayurtekavnek, wallu-qa cucukiyarat apqaurtiinun cucuklirvigmi ikayuusqelluuten. Piyunarqucingqertuten ikayurtekavnek pingqersuumaluten elpet cucukellerpenek, tauna taugaam ikayurten ataaneqevkenaaku calivigpeni, wallu-qa kellucestenguuluni wallu-qa calistengunrilkan labor union-arpeni. AS § 15.15.240

Cucukelciirutmek kalikamek-qa qaneryaramkun/qalarcaramkun pingyuumaunga?

- Ilait nunat, yugnek naaqiviat nuniit Alaska-m iluani pinarqut ikayurtekaanek Yuut Alaska-mi qaneryaraitgun/qalarcaraitgun, Talliqurmiut/Ugaassarmiut (Aleut), Ingqiliit akmaken (American Indian), Athabaskan-at ingqilit, Chickasaw Ingqiliit, allat Eskimo-t, Yup'it, Pilipiinaat (Filipino) allat-llu Ingqiliit akmaken, cali-llu allat Alaska-m yuin qaneryarait/qalarcarait. Tuqluqiiki/qayagauqiki Cucuklilriit Qaunqistait caliviat nunavet avatiini uitalriit Cucuklilriit Erenra tekipailgaku nallunrirluku-llu ca avatevni paivngakan. Cucuklilriit calistait/murilkilriit nunani qaneryaraitgun/qalarcaraitgun ikayurnarqekaata ikayurtekanek calistengqersarkaugut. Ikayurtekangqenrilkata mumigcitulineng, cucuklilriit calistait/murilkistait qanrulluki ikayurtekavnek piyugniluten

qaneryaravkun/qalarcaravkun. Elpet mumigcistekavnek ikayurtengqersumauten cucukelciirutnek kalikanek allanek-llu cucuklircuutet kalikaitnek.

- Ikayurtekavnek qaneryaravkun/qalarcaravkun pinailengraata wallu-qa paivnganrilkata cucuklirvigpeni, cali elpet piyunarqucingqertuten mumigcistekavnek maliliryumauten cucuklirvigmun wallu-qa ikayurtekavnek qaneryararpeggun pingyumaluten yugmek cucukengavnek, ilakluku cucukliriit calistiinek/murilkistiinek, tauna taugaam ikayurten ataaneqevkenaaku calivigpeni, wallu-qa kellucestenguuluni wallu-qa calistengunrilkan labor union-arepeni.

Ikayurnarqekuuma-mi cucuklircuutet pelatekayaarita iluani?

- Ikayurnarqekuuvet pekcescigalaavet wallu-qa naaqescigalaavku cucukelciirun kalikaq, qanrulluuku cucukliriit calistii/murilkestii cucuklirviin tekiskuvgu. Elpet piyunarqucingqertuten malrugnek yugnek cucukengavnek ikayurtekavnek cucukliriit pelatekaacuarita iluani malingqersumauten, ilakluku cucukliriit judge-aat, taugaam ikayurten ataaneqevkenaaku calivigpeni, wallu-qa kellucestenguuluni wallu-qa calistengunrilkan labor union-arepeni.
- Alerquucesqekuuvet cucukliryaraat akluitnek, apeskiu cucuklirviim calistii/murilkestii ikayuusqelluten. Cucuklirviim calistai/murilkistai ikayurnarqellriit ikayuryarkaugai piciatun aptellriit- cucukliriit pelatekacuaryaaritnun itellrungerpet.

CUCUKLIRCUUTEM ID-RA (YUUM TAUNGUCIA)

ID-qa maniyarkaugaqa?

- Piciqngatuq. Alaska-mi alerquutetangqertuq cucukliryartulriit cucukelciirutmek akurturpailgata maniicarkaugai cucuklirviim calistii ID-rminek, piciatun ID-ryuumaluni. Cucukliriit qaingani piunarqucilgem augaryumaa ID-ngqellerkaq, taugaam, taum calistem nallunrilkaten, ciuqlikaacarmek-llu cucukliqaatarpeknak Alaska-mi, imirillruluuten-llu

cucukliryaurcugluten kalikiurteggun tuani-llu ID-mek nasvitevkenaku imirillerpeni. AS § 15.15.225.

Cakucit ID-ret ciuniuryuumaatki?

- Ciuniurumalriit ID-ret ilakeciqaat cucuklircuun kalikayagan, alularcuutvet kalikayagaa, State-amta ID-ra, ID-q maa-irpak elpeneng tarenrangqellriamek, yuurtellerpet/anuutiirpet kalikaa, ayagasuuten akmavet nunarpaput unilluku kalikaa (passport), wallu-qa nutegyarcuutvet kalikaa, wallu neqsurcuutvet kalikaa; wallu-qa akilitaarkarpet kalikaa, akiliurvigpek kalikaa, akinguten (paycheck), kavam-artaq/anguyagtaq akiq, wallu-qaq alla kavam-artaq/anguyagtaq kalikaq. ID-rpeni atren, maa-irpak-llu uitaviin alngaucimaarkauguq/igausngarkauguq. AS § 15.15.225.

ID-riilkuma-mi?

- Nallunrilkenganqerquvet cucuklilriit qaingani piunarqucilegmek (election official-aamek) cucuklirvigpeni, apeskiu atauciq calista augaricesqelluten ID-rkangqerrsaullren. Cucukliryuumauteen cucukellcirutpigmek ID-ngqersarkauullren nutaan ciuqlikacarmek cucukliqaataquvet, tamana elpenun tusngangaituq, cucuklilriit qaingani piunarqucingqellriim-llu nallunrikaten. AS § 15.15.225
- Pinrilkuvet, apeskiki cucukellciirutmek kalikamek atlegmek questioned ballot-aamek (cucuklilriit atrit alngausngavkenateng/igausngavkenateng cucuklircuutet kalikaitni), taugaam cucukellciirun naaquumaangaituq taugaam ID-ren aguterraarcelluku nutaan naaquumaciqluni nunavet avatiini cucuklirvianun umegpailgata Cetamiritmi, Cauyarvigmi/Imam Umgutii-ni/Nanvat Cikutiini. Taimangqerquvet/cass'angqerquvet umegpailgata ID-ren enevni uitaluni wallu-qa calivigpeni, assinruyartuq aqvallrukuvgu ID-ren qipluten-llu cucuklirvigmun cucukellciirutpigmek-llu aturluten cucuklirluten.

PICURLAKUVET-MI CUCUKLIRVIGMI?

Atqa-mi alngausnganilkan/igausnganrilkan cucukliryumalriit atritni?

- Ciemek, cucuklirviim calistii apluku ataam paqcesqelluki atret alngausngalriit/igausngalriit cali-llu picitutassiirluku uitakuvet envet nampaaraggun paqluku cucuklirviipiikekuvgu itervillren.
- Cucuklirvipigpeni uitakuvet taugaam atren alngaucimavkenani/igaucimavkenani cucuklituulit atritni, apluki questioned ballot-aamek aturyugniliten. Piunarqucingqertuten cucuklircuutmek atren uitanrilengraan question ballot-aagun. AS § 15.07.010; § 15.15.198.

Iqlumun-mi cucuklirvigmun agkuma?

- Cucuklirvipigpenun agluten. Apcumaaten cucuklirviim calistii ikayuusqelluten cucuklirviin nalkesqelluku/nataqesqelluku nani-llu atren alngausngallranek/igausngallranek. Tuqluryumaaten/qayagauryumaaten nunavet avatiini cucuklirviit calivait wallu-qa yuarluku cucuklirviin computer-aagun (online) wani <http://www.elections.alaska.gov/polling.php>.
- Nanluciilkuvgu nani atren uitacia cucuklirvigmi, cucuklirvigmun agkina umyuarpeni atren uitangaatellriami, apluki-llu cucuklircuutmek atren uitanrilengraan aperluku questioned ballot-aamek. Piunarqucingqertuten cucukliryukuuvet atren alngaucimanrilengraan/igauscimanrilengraan question ballot-aamek aturluten ayuquciilengerpeggu nanlucia cucuklirviin. AS § 15.07.010.

Kiami ingluliqanga picirkiutemkun cucukliryaraamek?

- Apluki cucuklircuutmek atren alngausnganrilengraan/igausngarnilengraan. Cucukliryumauten cucuklircuut-gun catailengraan atren questioned ballot-aagun kalikaq sainaquvgu akqiquvet elpet cucukliryuumaniliten. AS § 15.15.210. Cucuklilriit qaingani piunarqucingqellriit inglukiulleq atanirciqaa cucuklillret naaqellrit taqvailgata.

Kiami caunrilkekaanga wallu-qa nakukengaana?

- Cucukilirviim calistii qanrulluuku tamaa. Cucukilirviim calistii picurlautngukan, cucukilirviit tangvagtii qanrulluuku, tuqlurluku/qayagauruku nunavet avatiini cucukilirviit caliviat, tuqlurluki/qayagauruku cucukilirviit nampaarit alngausngalria/igausngalria uum kalikam iquani, wallu-qa qanemyugautmek alngauciluten/igauciluten computer-aagun wavet <http://www.votingrights.org>.

Alarareskuma-mi cucukelciirutemni wallu-qa cucukiliruutet massinaat elluarrluni calinrilkan?

- Cucukilirviim calitii qanrulluuku cucukilirren tunvailegpeggu. Kalikamek navgurikuvet cucukelciirutmek, piyunarqucingqertuten pingayuneng alarareskuvet aturyumauten taugaam alartellren nalkekuvgu/nataqekuvgu cucukilirren tunvailegpeggu calistenun. AS § 15.15.250.

Qaillun qanemyugautemnek paivciciqisia?

- Ciuqlirmek, apyutekluku cucukilirviim angayuqaa cucukilirvigpeni. Elliin taum qanemyugautet niicumai nalqigtengnaqluki-llu Cucukilirnarillran Erneraani. Cucukecetaalriit, Yuut umyuallgutekluteng calilriit, cali-llu akilirnaqsuilnguut calillgutkellriit, ulengnaqenrilnguut (non-profit groups) calistengqersuumaut cucukilirvigpeni ellaita-llu ikayuryuumaluten ikayurnarqekuuvet. Taukut yuut apeskatgen kitumek cucukellerpenek, wallu-qa nalqigcessigalkaki qanemyugauteten, tuqluqiiki/qayagauqiiki Cucukiliruutet Qaunqistaita caliviatni.
- Una-llu tuqluryuumaan/qayagauryuumaan cucukilirriit nampaara uum kalikayaagaam iquani alngausngalria/igausngalria wallu-qa qanemyugauteten alngaulluki/igaulluki computer-arkun (online) wani <http://www.votingrights.org>.

PICURLAGNGAILKUTAAT

- Paqluku cucukiliruutvet imirillerpet ayuqucia erenret yuinaq qula tekupailgaku cucukilirnarillran.

- Cucuklirluten Cucuklilriit Erenra tekupailgaku, aturluku cucuklircuun pinarivailgata cucukliryararssuutmek atengqerlruni early voting wallu-qa cucuklircuun cataicarkaukuvet atengqerrluni absentee voting, piyumakuvet.
- Cucuklirciqkuvet cucuklirvigmi, nallekluku cucuklirviin yuinaq qulen erenret tekupailgaku cucuklirnarivailgan.
- Cucukliryararluten pinacialriit nurniaraten.
- Malikluku ID-ren, taungucin maninarqellria.
- Naaqenqegcaarluki alerquutet.
- Ikayurnarqekuuvet apluki.
- Cukangnaqevkenak.

CALI NALLUNRITNARQELLRIIT

- Alaska Division of Elections: (907) 465-4611
- U.S. Department of Justice: (800) 253-3931
- ACLU Voting Rights Project: (877) 523-2792
- ACLU of Alaska: (907) 276-2258
- <http://www.votingrights.org>